

Чому важлива сімейна практика української мови. Поради вчителям та батькам.

Долучайтеся до спільноти української мови для батьків та дітей
<https://www.facebook.com/groups/rozmoval>

1. Мовлення дітей активно формується до 8-10 років, коли дитина йде до школи рідна мова (одна або декілька) вже сформовані, інші мови дитина буде вивчати “поверх” рідних мов. В період з 1,5 до 5 років можливо формування збалансованого українсько-російського, українсько-англійського або іншого білінгвізму за умови, що дитина буде чути 2 мови вдома, в садочку, в інших обставинах приблизно в рівних пропорціях (50% на 50%).
2. 60-70% 6-7 річних дітей в Києві, що йдуть до першого класу не можуть зв'язно та розгорнуто відповісти на запитання українською мовою. 50-60% батьків дітей дошкільного віку, основною мовою яких вдома є російська, вважають, що їх діти знають українську “незадовільно” або “взагалі не знають”.
3. Розуміння мови на слух та продукування висловлювань - є різними процесами. Це відомо всім, хто вчить іноземні мови та проходить через етап “читати можу, на слух розумію, сказати нічого не можу”. Схожа ситуація повторюється з українською мовою в садочках, діти можуть розуміти окремі слова та речення на слух, однак практично нічого не можуть висловити українською.
4. Дослідження (слайд 20) показують, що для досягнення відносно збалансованого рівня білінгвізму дитина повинна чути другу мову (якщо у дитини домінуюча російська, відповідно - українську) не менше 35% часу кожного дня. При цьому пасивне слухання мультфільмів, читання книжок та слухання “на фоні” розмов вихователів з іншими дітьми є менш ефективним в порівнянні з активною, емоційною взаємодією “один-на-один” з соціально-значущими дорослими (одним з членів родини, вихователем в садочку, тренером на спорті і т.д.).
5. Згідно з опитуванням 20 000 батьків (слайд 40) дошкільнят Києва (проведене департаментом освіти КМДА в січні 2022) 37% батьків розмовляють з дітьми вдома українською мовою, також 37% дітей розмовляють вдома українською. Однак, на вулиці, в дитячих садочках, на дитячих майданчиках частка дітей, що розмовляють українською зменшується до 15-20%. Це підтверджує важливість мовного середовища, адже в умовах домінування російської мови в дитячому соціумі діти навіть з україномовних сімей швидко русифікуються.
6. Соціолінгвістичні спостереження за дітьми в умовах постійного змішування 2 мов (української та російської) висвітлюють низку комунікативних проблем:
 - a. у дітей відсутнє мовне середовище неформального спілкування українською, діти відповідають українською 1-2 слівними відповідями на запитання вихователів, у дітей не формується навичок активної спонтанної комунікації українською мовою в дитячому соціумі;
 - b. дітям треба певний час, щоб зрозуміти питома українські слова, що звучать не схоже на російські, комунікація між дітьми значно сповільнюється або стає практично неможливою (приклади на слайді 8: “який тобі поверх?”, “дивись літак” і т.д.);
 - c. російськомовні діти не можуть відносно довго (1-2 години) висловлюватись українською, практикуючи активний лексичний запас; постійно відбувається перемикання на домінуючу мову (“російську”);
 - d. мовна різноманітність як української так і російської мов значно знижується, діти шукають слова, що найбільш схоже звучатимуть обома мовами, питома українські слова не практикуються в активних висловлюваннях
 - e. діти починають плутати фонетику, лексику двох мов, формується суржик

- f. діти практично не грають в мовні ігри українською, не вигадують нові смішні слова, вигуки, меми, хоча мовна гра є одним з основних інструментів мовного розвитку та соціалізації
 - g. україномовні діти почувають себе в дискомфорті серед більшості російськомовних дітей, у україномовних дітей немає комфортного середовища для навчання, розвитку та соціалізації (незважаючи на те, що згідно опитування департаменту освіти 98% вихователів говорять з дітьми українською)
 - h. такий дискомфорт може призводити до сором'язливості, невпевненості, відсутності лідерських навичок, невміння роботи в команді і т.д.) (слайд 12, лист НАПН)
 - i. російськомовні діти не привчаються правилам ввічливості про те, що треба переходити на українську з україномовними дітьми, російськомовні діти не сприймають дитячий садочок як середовище для практикування комунікації українською
7. Незважаючи на стереотип про схожість української та російської мов, лексично мови близькі лише на 65% (35% не-спільнокореневих слів), а серед спільнокореневих слів фонетично близькими є 75% (25% звучать по-різному), відповідно при українсько-російській комунікації може втрачатися до 60% всього змісту сказаного
 8. Поширеним також є стереотип щодо недостатньої кількості контенту українською. За останні 2-3 роки з'явилася велика кількість дитячих youtube-каналів, аудіо-казок, дитячої літератури і т.д. (manifest.in.ua - рейтинг ютьюбу, Bezodnya music - рейтинг музики, радіо Промінь - нова українська музика, аудіо-казки від Абук та Суспільного і т.д.) (слайди 32,33).
 9. Опитування батьків в Києві показало, що 69% російськомовних сімей готові змінювати свою мовну поведінку, якщо це потрібно для покращення володіння українською мовою їх дітьми.
 10. В серпні 2021 року в одному з садочків Києва почався проєкт "Сімейна практика української мови". За 4 місяці у грудні 2021 після систематичного донесення інформації про важливість мовної практики 50% російськомовних батьків почали застосовувати принцип "одна людина - одна мова" (мати постійно говорить з дитиною українською, а тато - російською, або навпаки). Перехідним періодом в деяких сім'ях була практика "дні української мови", коли родина обирала певні дні на тиждень, в які зранку до вечора всі розмови та споживання контенту відбувалося українською мовою. В результаті у російськомовних дітей, які до цього практично зовсім не розуміли і не розмовляли українською значно збільшилися кількість українських слів, які вони використовують в своєму мовленні.
 11. Інформація щодо важливості мовної практики в сім'ї доносилася батькам в індивідуальному порядку (коли тато або мама забирали дітей із садочка) з наведенням прикладів низького комунікативного розвитку українською їх дітей. Підкреслювалась важливість мовного розвитку для соціалізації та подальшого успішного навчання в школі. При такому підході, батьки сприймають рекомендації щодо практики української мови уважно, позитивно та "включаються" в проєкт оскільки рекомендації щодо зміни мовних практик в родині подаються через корисність для мовного розвитку їх дитини та формування україномовного середовища.
 12. 24.12.2021 МОН випустив інформаційного листа про проєкт на всі обласні департаменти освіти з рекомендацією можливого використання підходів щодо днів практики української мови в закладах дошкільної освіти
 13. Багато батьків відчувають мовний бар'єр (через брак активного використання мови) для практикування української мови зі своїми дітьми. Для таких батьків ми запустили безкоштовні розмовні клуби української мови в муніципальних бібліотеках міста Києва. На мовних клубах можна у невимушеній атмосфері обговорити цікаві теми щодо розвитку дітей, також окремий

модератор буде займатися з дітьми мовними іграми. Більше можна дізнатись на сторінці розмовних клубів <https://www.facebook.com/groups/rozmova/> або за телефоном +38 (099) 754-81-73

Рекомендації для початку сімейної практики української мови

1. Почніть з одного дня на тиждень (поступово збільшуйте кількість таких днів до мінімум 35% часу), спробуйте зранку до вечора говорити не надто складні фрази, щоб відчути звучання української мови (наприклад, “Доброго ранку! Прокидаємось :)”, “Хто готує сніданок?”, “Яєшня чи млинці - вибір за вами”, “Ти дуже гарний (гарна) сьогодні”).
2. Спробуйте говорити фрази українською з цікавими інтонаціями, грою слів, римою, “прив’яжіть” позитивні емоції до українських висловів, щоб практикування мови асоціювалося у дитини з чимось цікавим і позитивним, а не процесом “навчання”, тому що “в садочку сказали”.
3. Грайте в мовні ігри (“що я покладу в банку, візьму з собою в похід?”, “їстівне - неїстівне”, “слова - антоніми”, “скільки ти знаєш слів на літеру А, Б, В, ...”, “вигадуємо історію, кожен додає нове речення по черзі” і т.д.).
4. Ненав’язливо нагадуйте дитині “А ти знаєш як це буде українською?”, “А можеш це повторити українською?”, виправляйте деякі та вирази слова (важливо робити це без нав’язування, без дидактичності, природньо, щоб перехід з російської на українську для дітей теж ставав природньою практикою взаємодії в суспільстві).
5. Оберіть цікаву музику, яка буде подобатись дітям, завчіть слова та підспівуйте.
6. Спробуйте рольові ігри вдома з перевтіленнями в різних героїв, тварин, щоб діти в грі також практикували українську
7. Спробуйте метод “одна людина - одна мова”, коли мама постійно говорить з дитиною українською, а тато - іншою мовою (або навпаки). Цей метод є найбільш поширеним в .світі для формування збалансованого мовного розвитку.
8. Спробуйте звертатись до всіх незнайомих людей (в магазині, в спортклубі, в кафе, на вулиці) спершу українською. Інші люди вас не знають і тому нікому не може бути “соромно” за “неправильність” мови. Практикуйте такі перші звертання українською.
9. Не бійтесь мовних помилок, суржику. Чистота та естетика мови - важлива, однак на початку практики будь-якої мови це абсолютно нормальний процес забувати деякі слова або казати їх трохи неприродньо. Ваша мова та мова ваших дітей буде покращуватися з кожним сказаним словом та реченням.
10. Щоб краще відчувати мову почніть більше читати українською намагайтеся частіше використовувати літературні звороти, перетворюючи це у своєрідну гру “вишуканої української”.